

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 1089

Yayın Koordinatörü:

Murat Aydemir

DOĞU IŞIĞI

Endülüs-İspanya-Girit

Ali Haydar Haksal

Yayına Hazırlayan:

Mehmet Özger

ISBN: 978-625-428-064-1

1. Baskı, Temmuz 2022, Ankara, 2.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu Eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 24.03.2022 tarih ve 167 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

DOĞU IŞIĞI

ENDÜLÜS - İSPANYA - GİRİT

- 1 -

ALİ HAYDAR HAKSAL

ALİ HAYDAR HAKSAL; 16 Mayıs 1951’de Bingöl, Yayladere’ye bağlı Hasköy’de doğdu. İlkokulu, üçüncü sınıf dâhil babasının yanında okudu. 1960 yılında babasını kaybetti. Babasının ölümünden sonra beş yıl okumaya ara verdi. Elâzığ İmam Hatip Lisesini bitirdi (1975). Erzurum’da Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi (1979).

Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslâm Düşüncesi Anabilim Dalında yüksek lisans yaptı. *Kur’ân-ı Kerim’de Güzel Kavramı* adlı tezi hazırladı.

Bir grup arkadaşıyla birlikte *Yedi İklim* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. 1987 tarihinden itibaren aylık olarak yayımlanmaya başlayan derginin sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü üstlendi. Dergi yayımını hâlen sürdürüyor.

Öykü çalışmalarına lise yıllarında başladı. *Mavera, Yönelişler, İslâm, Kayıtlar, Yedi İklim, Yansıma, Kaçak Yayın, Anadolu Gençlik, Yeni Dünya, EDEP, Türk Dili, Yeni Devir, Millî Gazete* gibi dergi ve gazetelerde öykü ve yazıları yayımlandı. Hâlen *Millî Gazete*’de köşe yazarlığı yapıyor. Ülke içinde çok sayıda konferans verdi.

Yayımlanmış kitapları:

Öykü: *Evdeki Yabancı*, 1986 • *Sesim Bana Yetmiyor*, 1987 • *Sarıldığım Soğuk Bir Ceset*, 1988 • *Sokağın Adı Issız*, 1989 • *Ay Işığında Vav’ın Odası*, 1991 • *Zamanların Öyküsü*, 1994 • *Yalnızlık Sarkacı*, 1996 • *Kuşkonmazda Konuşan Adam* 1998 • *İçim Su Berraklığında*, 2000 • *Kapıda Bir Çift Ayakkabı*, 2002 • *Renklerin Dansı*, 2004 • *Rüya Rüya İçinde*, 2011 • *Ruh Denizi*, 2012 • *Güneşe Koşan Adam*, 2013 • *Aradan Geçen Uzun Yıllar*, 2017 • *Ses ve Gölge*, 2018 • *Kalemin Ucu*, 2019 •

Roman: *Yitik Yaşamın Güncesi*, 2002 • *İki Ateş Arasında*, 2007 • *Anzelha ile İbrahim*, 2012 • *Hüzün*, 2014 • *Kör Kuyu*, 2017 • *Mum ile Pervane*, 2018 •

Anlatı: *Sevgili’nin Yol Arkadaşı Hz. Ebû Bekir*, 2011 • *Sevgilinin Hak Dilli Arkadaşı Hz. Ömer*, 2013 • *Sevgili’nin Hayâ Timsali Arkadaşı Hz. Osman*, 2014 • *Toprağın Babası Hz. Ali*, 2016 •

Monografi - Araştırma: *Âkif Duruşlu Âsım*, 2006 • *Necip Fazıl: Büyük Doğu Irmağı*, 2007 • *Sezai Karakoç: Eleğimsağmalarda Gökanıtı*, 2007 • *Rasim Özdenören: Ruh Denizinden Öyküler*, 2008 • *Doğu Büyüsü “Ah Kudüs”*, 2010 • *Kendilik ve Edebiyat*, 2014 • *Bir Medeniyet Şairi Akif İnan*, 2015 • *Zarif Şair Cahit Zarifoğlu*, 2015 •

Deneme: *Gelişi/Güzel*, 1987 • *Oruç Çağrısı*, 2007 • *Öykü Ağacı*, 2007 • *Güncel Sorunlar Karşısında Müslümanca Duruş*, 2016 • *Adaleti Ayakta Tutmak*, 2017 • *Felâketin Eşiği Suriye*, 2019 • *İslâm’ın Yenileyici Işığında*, 2022 • *Hangi Dil*, 2022 •

Şiir: *Dolunay Bestesi*, 2019 •

İçindekiler

VII	Ön Söz
1	Donkişot'a Bir Başka Açıdan Bakmak
23	Cervantes'in Süreyya'nın Kişiliğinde Müslümanlara Yaklaşımı
65	Endülüs Sonrasında Bir Aşkın Yeniği ve Tükeniş
112	Doğu ile Batı Arasındaki Kazancakis -I-
116	Kazancakis'in Müslümanlara ve Türklere Genel Bakışı
134	Doğu ile Batı Arasındaki Kazancakis -II-
156	Doğu ile Batı Arasındaki Kazancakis -III-
165	Kazancakis'in Bir Durağı da Endülüs
171	Haçlı Seferleri Psikolojisine Yaklaşımı
174	Rönesans Gerçeği
189	Cordoba (Kurtuba]
201	Ve Sevilla
205	Bir Başka Hüzün Granada
213	Modern Dünyanın Karmaşasında Sürgünden Sürgüne: Juan Goytisolo

237	Dinmeyen Haçlı fke ve Kini Karşıısında: Bir Vicdanlı Juan Goytisolo
247	Juan Goytisolo'nun Vicdanı
261	Bir Dönemin Sonu: Marksizm Etkisini Yitirmesi
268	Goytisolo'nun Huzur Bulduėu Marakeş
273	Juan Goytisolo'nun İslâm ve Tasavvuf Kültürüne Bakışı
297	Juan Goytisolo'nun Osmanlı'nın İstanbul'una Bakış ve Yaklaşımı
317	Kaynakça

Ön Söz

İslâm düşüncesi, peygamberler düşünce ve medeniyetidir. Hazreti Âdem ile başlayan, sapması olmayan bir büyük medeniyet. İlk peygamberden Hz. Peygamber'e, oradan günümüze olan ana izlek.

Hız. Musa'dan sonra Yahudiler ırkî bir yol tutturuyor. Kendilerinin dışında kalanları dikkate almıyorlar. Hız. İsa'dan sonra Hristiyanlar, İslâm'ın ana izleğinden sapıyorlar. Din olarak da hem giderek özden uzaklaşıyorlar hem de kimi kurumların kontrolü altına giriyorlar. Katolikler Roma'nın kurumlarıyla bütünleşiyor. Papalık bir güç hâline geliyor. Hristiyanları bir merkezde tutamıyorlar ya da tutmuyorlar. Ortodoks-Protestan ayrışması, Hristiyan dünyasının önemli bir sorunu.

Batı düşüncesinin İslâm düşüncesi karşısında zorlanması, bir çıkış yolu bulamaması, ya da daha açık bir deyimle hakikate erememesi sorunlar yumağı oluşturuyor. Batıda Endülüs İslâm Devleti'nin Paris'in kırk kilometre yakınına kadar gelmesi, doğuda Osmanlı Devleti'nin Viyana kapılarına dayanması, güneyde Sicilya İslâm Devleti'nin varlığı Batı'yı, yani Hristiyan dünyayı zorda bırakıyor. Âdeta kapana sıkışıyorlar. Bir çıkış yolu gerekiyor onlar için.

Kilise başlı başına bir sorun, Papalık bir başka sorun. İslâm ile buluşma ve teslim olma yerine, kilise dışı bir yönetim onlar açısından zorunlu hâle geliyor. Metafizikten uzaklaşma, dini devre dışı bırakma asıl çıkmazları. Rönesans ve Reform ile çıkışları peş peşe değişimlere neden oluyor. Fransız İhtilali, sosyalizm, marksizm, maoizm, faşizm, milliyetçilik, kapitalizm, liberalizm, sağ, sol, Budizm ve en son olarak da sınırsız sapkınlıklar söz konusu oluyor. Bir yandan metafizikten koparken bir yandan da asıl köklerini bırakmak istemiyorlar. Kudüs hem Hristiyanlar için hem de Yahudiler için vazgeçilmez bir mekân. Yahudiler yeryüzüne dağıldıklarından bir bütünlük içinde değiller. Daha çok İngilizlerle birlikteliği tercih ediyorlar. Müslümanlarla birlikte iken daha özgür olmalarına karşın, İslâm'ın gücü ve etkisi karşısında Hristiyanlarla birlikte oluyorlar ve hatta onları kullanıyorlar.

Batılı düşünürlerin arayışları, ikilemleri ve hatta sürekli değişimleri söz konusu olsa da bir türlü hakikate eremiyorlar. Perdeyi bir türlü aşamıyorlar, aralayamıyorlar. Karanlıklarında ve bunalımlarında kalmayı tercih ediyorlar. İnsanlığı karanlığa ve bunalımlara itiyorlar.

Endülüs İslâm medeniyetinin Batı düşüncesi üzerindeki etkisi yadsınamaz. Onlar bu düşünceden ve medeniyetten yararlandıkları gibi, ana düşüncenin dışında kendilerine özgü bir yol tutturuyorlar.

Endülüs Müslümanları ile birlikte yaşamış olan Cervantes'in dört yıllık tutsaklık döneminde Cezayir'de Müslümanlar ile olması onda bir düşünce değişikliği veya etkilenme oluşturmuyor. Batı kültürü açısından önemsenen *Don Kişot* romanı, İslâm kültürü içinden doğmuş bir eser. Cervantes için bir çıkış ve bir başlangıç oluyor bu eser. Asıl telif eseri *Örnek Alınacak Hikâyeler* kitabıdır. Kendisinin iddiasıdır bu.

Onun Müslümanlar karşısında keskin tutumu, İslâm'a yaklaşması yerine onu İslâm'dan uzaklaştırıyor.

Onun tutumu bir bakıma Batı öfkesidir. Batılı düşünürlerin çoğunun durumu da böyledir.

Kazancakis; Girit'te Müslümanlar ile iç içe yaşayan biri. Fakat o arayışlar peşinde. sosyalizme, Rusya'ya kadar gitmesi, Fransa ve Alman düşüncesine yaklaşımları, bir sonuca varamayışı onun bir çıkmazı. Huzursuz ve mutsuz bir hayat.

Benzer bir durum Juan Goytisolo için geçerli. Onun durumu daha trajik. İspanya kültürü ile İslâm kültürünün özdeşliğinin farkında. En uçlara kadar gidiyor. Paris'in ıslıklı dünyası, onu büyülese de bu, bir yere kadardır. Hep bir düş kırıklığı içindedir. Müslümanların sıcaklığına sığınması; İstanbul, Marakeş, İslâm düşüncesi ve tasavvufu onu büyülese bile bir türlü hakikate eremiyor.

İslâm düşüncesinin Batı düşüncesine olan etkileri, Batılı düşünürlerin İslâm ve Müslümanlar karşısındaki tutumları çalışma alanımız. 1990'lı yılların ortalarından beri başladığımız *Ah Kudüs, Doğu Büyüsü I.* cildinden sonra bu eserimiz serinin ikinci cildi. Yorucu ve uzun bir yolculuktan sonra *Endülüs-İspanya-Girit* eksenli bir çalışmayı Doğu Işığı serisi olarak adlandırdık.

Ayrıntıları mümkün olduğunca kaçırmamaya çalıştık. Çünkü her ayrıntı, her bilgi önemli.

Bu seri çalışmamızın bir diğer önemi de İslâm düşüncesinin gücünün Batı düşüncesinde göz ardı edilemez oluşudur. Müslümanların içine düştüğü açmaz, gerilemelerinin bir komplekse dönüşmesi, Batı kibri ve büyülenmelerinin karşısında kendilerinin farkında olamayışları, Batı düşüncesine kapılmaları ve etkilenmeleri Batı'da İslâm medeniyeti etkisinin görünmesine engel olmuştur.

İlk eserimiz yayımlandıktan sonra, çalışmamızın sadece Kudüs eksenli olduğu, sanki bir Kudüs rehberi olduğu düşüncesiyle düş kırıklığı yaşayan okurlarımız oldu. Oysa çalışma serimiz bir medeniyet düşüncesinin, var oluş ve bilinç mücadelesinin bir çabasıdır. İnsanlığın içinde bulunduğu bunalımların ve çıkmazların bir değerlendirmesidir.

Bu çalışma serimiz başka havzalar, ülkeler ve çevreler ile sürecek. III. cilt de bitmek üzere. Diğer ciltlerin makaleleri büyük ölçüde yazıldı, *Yedi İklim* dergisinde yayımlandı. Yazılacak olan bölümler var, çalışma ve araştırmalarımız sürüyor.

03. 03. 2019/ Üsküdar

Ali Haydar Haksal